

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
Биро за развој на образованието
СКОПЈЕ

Примено:	22.09.2011		
Орг. единица	Број	Грифлог	Вредност
04	365/9		

Министерство 0906
Законот 709510
22.09.11. gmr

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11) и член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11 и 51/11), министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма по **ликовно образование** за IV одделение на деветгодишното основно образование за учениците со оштетен вид.

АРХИВСКИ ПРИМЕРОК

**АДАПТИРАНА НАСТАВНА
ПРОГРАМА ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО
ОШТЕТЕН ВИД**

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
БИРО ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО**

ЛИКОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

**IV
ОПШТИНА**

**ДЕВЕТГОДИШНО
ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ**

Скопје, 2011

1. ЦЕЛИ НА РАЗВОЈНИОТ ПЕРИОД ОД IV ДО VI ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- да ги развива способностите за непосредно набљудување и воочување на особеностите на формите, линиите, боите, пропорциите, заемниот однос на деловите (конструктивни компоненти), на предметите и другите визуелни појави во природата;
- да ги развива способностите за компонирање на ликовните елементи и формирање на естетска целина;
- да се оспособува самостојно да расудува, заклучува и логички да ги применува искуствата и сознанијата;
- да ја развива свеста за примената на естетиката во уредувањето на просторот за живеење, меѓусебната комуникација и примена на уметноста во производството;
- да ја проширува ликовната писменост и да ги развива креативните способности преку решавање на ликовни проблеми;
- да го развива визуелното мислење преку практична и теоретска работа;
- да се воведува во системот на визуелни знаци присутни во општествениот живот (сообраќајни знаци, амблем и сл.);
- да се оспособува за ликовна работа во природа, по фантазија, тематска работа;
- да развива осет за боја, линија, форма, форма во простор, единство во композицијата;
- да формира навика за индивидуален творечки однос во рамките на ликовната работа и други активности во животот;
- да ги развива способностите за истражување и флексибилна примена на нови ликовни материјали и постапки за работа и стекнување технолошки искуства;
- да формира работни навика и способност за организација на работниот процес: планирање, проектирање, творештво и валоризација на резултатите;
- да го развива интересот кон ликовното творештво и да се оспособува ликовните и естетските искуства да ги применува во учењето, општествениот живот и работата;
- да се поттикнува да се грижи за природата и уредувањето на непосредната околина;
- да се запознае со ликовни дела од познати мајстори и со компонентите на ликовните дела и да изградува ликовен критериум;
- да ги поврзува ликовните сознанија и активности со содржините на другите наставни програми;
- да се поттикнува да се грижи за културното наследство на Република Македонија;
- да се оспособува за истражување, комбинирање и креирање со компјутер.

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВАТА ВО IV ОДДЕЛЕНИЕ

Ученикот/ученичката:

- ▶ да запознава и да користи нови поими и термини од ликовната уметност;
- ▶ да користи разни ликовни материјали и да ги усовршува техниките за цртање, сликање, обликување во просторот, моделирање и градење, графиката, визуелните комуникации и дизајнот во ликовното изразување;
- ▶ да ги изразува самостојно и слободно своите сознанија, чувства, доживувања и впечатоци, мисли и фантазија со помош на ликовниот јазик и творештво;
- ▶ да ја развива способноста за аналитичко набљудување и да забележува слични и разновидни форми во природата и ликовните дела;
- ▶ да забележува богатство на линии и нивниот сооднос, како и да ги применува;
- ▶ да ги проширува сознанијата за боите и нивните основни колористички односи;
- ▶ да ја развива способноста за проценка на просторот (надворешен, внатрешен, природен, функционален);
- ▶ да се оспособува да komponира ликовни елементи (линија, форма, боја, волумен, површина) и да формира естетска целина;
- ▶ да се поттикнува да направи избор на идеја, активност и соодветни средства и да состави ликовна творба;
- ▶ да се поттикнува вербално да објаснува ученичка ликовна творба или уметничко дело;
- ▶ да се поттикнува на сопствена естетска проценка;
- ▶ да прави разлика на уметнички дела од различни ликовни подрачја (цртеж, слика, скулптура, графика, архитектура);
- ▶ да ги применува стекнатите знаења и вештини за ликовно изразување, како и да ги негува хигиено-техничките и работните навики;
- ▶ да гради позитивен однос кон културното наследство од различни етнички заедници;
- ▶ да ги препознава визуелните медиуми и средства и нивната функција;
- ▶ да умее да ја користи компјутерската техника за ликовно изразување.

4. КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Цели	ЦРТАЊЕ И/ИЛИ МОДЕЛИРАЊЕ		Активности и методи
	Содржини	Поими	
<p>Ученикот/учничката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ да ја развива перцепцијата и да увидува разлики во природниот простор (езеро-планина, ливада-улица); ➤ да набљудува и да препознава функционален простор (училница, соба, кутија, торба и сл.); ➤ да воочува и да споредува целина и детаљ; ➤ да развива поголема визуелна осетливост; ➤ да воочува ритам во природата и да го применува во цртежот; ➤ да забележува светло и сенка и со сенчење да ја претставува сенката на предметите; ➤ да ја развива креативноста и умешноста во изразувањето со користење на линии со различен карактер и густина; ➤ да забележува визуелно и тактилно разлики на текстура во природата (мазно-рапаво, тврдо-меко, бодливо); ➤ да претставува со цртање видови текстури; ➤ да препознава сличности кај разнородни и различни кај истородни облици; 	<p>Средства за цртање/моделирање и нивната употреба</p> <p>Ликовни елементи во цртањето/моделирањето</p> <p>Цртање/ моделирање</p> <p>Естетско проценување</p>	<p>Природен простор</p> <p>Функционален простор</p> <p>Светло-сенка (повторување)</p> <p>Густина на линии</p> <p>Контура (повторување)</p> <p>Детал (повторување)</p> <p>Ритам (повторување)</p> <p>Насока</p> <p>Површина</p> <p>Симетрија</p> <p>Асиметрија</p> <p>Текстура</p> <p>Лавиран туш</p> <p>Бајц</p>	<p>(ориентационо 18 часа)</p> <p>Активности и методи</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Набљудување (директно или преку фотографии или со помош на други визуелни, тактилни или аудигивни средства) на природен простор: езеро, планина, улица, шума, водопад и др. и воочување разлики во длабочината и ширината на просторот. ○ Набљудување на функционален простор: куќа, училиште, соба, кутија, торба и воочување на разликите во однос на природниот простор преку користење на сите сетила (сетилата за допир, слух и мирис. ○ Со тенка четка, монохромно (бајц, туш, темпера, водни бои и др.) црта линии со различна дебелина, интензитет, прецизност, насока (моето училиште, училиштен двор, мојата соба, мојот дом), или, доколку ученикот има потполно изгубен вид, користи различен материјал (волница, грав, ориз, пластелин, глина и слично). ○ Фи набљудува промените на изгледот на предметите: светло-сенка при различно осветлување и со сенчење ликовно да ги претстави (доколку постојат одредени ограничувања на способностите наставникот преку разни асоциации, како на пример, ден-ноќ ги доловува овие поими.

<p>➤ да перципира разновидност на облици, форми, големини, симетрија и асиметрија во природата;</p> <p>➤ да стекнува елементарни знаења за симетријата и истага да ја применува во цртежот;</p> <p>➤ да се оспособува за визуелно и тактилно помнење и истото да го користи за креативно изразување и компонирање во ликовна целина;</p> <p>➤ да ја користи фантазијата за ликовно изразување на слушаната музика (од акустички во ликовен симбол).</p>		<p>○ Црта и/или моделира мотиви од непосредната околина кои овозможуваат примена на линијата како текстура, контура (пр. старо дрво).</p> <p>○ Набљудува и допира предмети и површина со разновидна текстура (кора од дрво, пластика, крзно, еж, почва, трева) и преку разновидни линии истите да ги прикажува на својот цртеж.</p> <p>○ Црта и/или изработува од разновиден материјал, тридимензионално, луѓе и животни во група (спортисти, играорци, јаго птици и др.); случки од секојдневниот живот (роденден, свадба, циркус, приредба); природа во различни годишни времиња, природни појави; симетрични форми (пеперутка, вазна, шише, анфас и др.) и асиметрични форми (профил, животно, возило...).</p>
---	--	---

СЛИКАЊЕ ИЛИ МОДЕЛИРАЊЕ (ориентационо 30 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ да знае да ги користи соодветно подлогите, приборот и сликарските материјали; ➤ да воочува односи на бои и тонови како и да создава претстава за колористички појави во природата и уметничките дела; ➤ да воочува и препознава ахроматски и хроматски бои; ➤ да препознава и да применува бои; ➤ да ги препознава и применува тонови (хроматски и комплементарните парови: зелено-црвено, жолто-виолетово, портокалово-сино; 	<p>Основни средства за сликање и нивна употреба</p> <p>Ликовни елементи во сликањето</p> <p>Естетско проценување</p> <p>Колаж</p> <p>Сликање</p>	<p>Хроматински и ахроматински бои</p> <p>Градација на тонови и бои</p> <p>Комплементарни парови и комплементарен контраст</p> <p>Гваш</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Користи разновидни постапки и техники во сликањето-моделирање (капење, гребење, прскање, гмечење, месење и др.). ○ Слика пејзаж со основни и изведени бои (асоцирањето на боите се постигнува преку нивно поврзување со одредени блиски и познати појави или предмети за слепиот ученик/ученичка, на пример, жолтата боја се асоцира со сонцето и сл.). ○ Слика со ахроматски бои. ○ Слика/моделира со ладни или топли бои (разни декорирани предмети како на пример, тегла на која е додадено обоено тесто, моделирање кутија за моливи и сл.). ○ Ја слика-моделира природата со ладни и топли бои (ливада, цветови и др.). ○ Слика со контрастни бои. ○ Изразува, претствува контраст (светло-темно).

<ul style="list-style-type: none"> ➤ да врши синтеза на детали во сликањето; ➤ да ги комбинира ликовните техники; ➤ да комбинира бои, форми и големини. 			<ul style="list-style-type: none"> ○ Меша бои и слика-моделира со нив по сопствена замисла. ○ Во природата ја забележува тонската градација, споредува и забележува разлики во тонот (светол, темен, најтемен, најсветол тон). ○ Слика-моделира по доживено. ○ Слика-моделира по фантазија. ○ Посетува ликовна изложба, ателје и се запознава со оригинални дела и со репродукции.
--	--	--	---

ОБЛИКУВАЊЕ ВО ПРОСТОРОТ, МОДЕЛИРАЊЕ И ГРАДЕЊЕ (ориентационо 10 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот/ ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ да умее фокусирано да набљудува, истражува и воочува визуелни разлики и волумени на истородни и на разнородни форми; ➤ да се оспособува да ја забележува тридимензионалноста на предметите во просторот; ➤ да се поттикнува да обликува тридимензионална фигура; ➤ да диференцира (разликува) различни пропорции: големо-мало, цело-детал; ➤ да ги усвршува и користи разните постапки на работа при моделирањето; 	<p>Основни средства за моделирање</p> <p>Ликовни елементи во моделирањето</p> <p>Моделирање</p> <p>Основни средства за градење</p> <p>Ликовни елементи во градењето</p> <p>Градење</p> <p>Естетско проценување</p>	<p>Композиција</p> <p>Симетрија</p> <p>Асиметрија</p> <p>Релјеф</p> <p>Скулптура</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Активности за разликување и моделирање фигури со различни пропорции: големо-мало, цело-детал. ○ Моделирање фигура на човек (фудбалер, тенисер, играорец, балерина, ковач). ○ Моделира животни и прикажува според реални односи и пропорции и поголем број на детали. ○ Моделирање разни постапки на додавање, одземање, длабење, гребење, перфорирање и цртање. ○ Моделирање и компонирање геометриско тело и слободен волумен (човек седнат на коцка). ○ Користи отпадни материјали за ликовно изразување, составува, лепа и др. (прави макети на град, сообраќај, возила, архитектура).

<p>➤ да воочува, препознава и да користи симетрија или асиметрија;</p> <p>➤ да ја усовршува умешноста за користење материјали за тридимензионално обликување и приобликувањето и да применува разни постапки (кинење, лепење, составување, врзување);</p> <p>➤ да забележува елементарни ликовни карактеристики на релјеф, скулптура.</p>		<p>○ Со композирање на готови форми (делови од предмети) да создава сложена композиција во простор - асамблаж.</p> <p>○ Забележува детали, движење, текстура, линии, волумен боја.</p> <p>○ Посетува споменик, визуелно и тактилно анализира (скулптура, биста, релјеф, фонтана).</p>
---	--	---

ГРАФИКА (ориентационо 6 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот / ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ да се оспособува во природата да воочува контраст: светло-темно, црно-бело и истиот да го применува во графиките; ➤ да споредува темни линии и плоштини на бела хартија и бели линии и плоштини на црна хартија; ➤ да стекнува елементарни знаења за графиката како ликовно подрачје; ➤ да се запознае со поимите позитив и негатив; ➤ да умее самостојно да печати, да изработува картон печати и да печати; ➤ да манипулира со ваљак и да знае да печати; 	<p>Поим за графика</p> <p>Основни материјали за печатење</p> <p>Ликовни елементи во печатењето</p> <p>Печатење</p> <p>Естетско проценување</p>	<p>Графика</p> <p>Матрица</p> <p>Графички лист-отпечаток</p> <p>Монотипија</p> <p>Картон печат</p> <p>Позитив</p> <p>Негатив</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Организаирани прошетки за набљудување на околината и забележување: светло-сенка, темно-светло, црно-бело. ○ Вежби: воочување на карактеристиките на појавите и предметите во околината (ги користи сетилата за допир, слух, мирис и сл. ○ Изразување контраст со форми исечени од црн колаж кои ги лепи на бела хартија и форми исечени од бел колаж кои ги лепи на црн хамер (само за учениците со остатоци на вид). ○ Печатење монотипија при што креативно применува линии, плоштини користејќи една или две бои.

➤ да создава со печатењето
дезени, шари и истите да ги
користи во дизајнот.

○ Печати со релјефни
предмети, на пример, со
претходно направена форма
на компир, или употрбува
swell tash и/ил вакуум преса.

○ Изработување матрица
(шаблон) за картон печат и
самостојно печати.

○ Отпечатување
монотипија на платно.

ДИЗАЈН И ВИЗУЕЛНИ КОМУНИКАЦИИ (ориентационо 8 часа)

Цели	Содржини	Поими	Активности и методи
<p>Ученикот / ученичката:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ да ја открива улогата на визуелните комуникации и дизајнот во комуникацијата помеѓу луѓето во секојдневниот живот; ➤ да стекнува знаења дека преку визуелните и електронските медиуми можат да се стекнат нови знаења; ➤ да ја осознае улогата на печатените медиуми и графичкиот дизајн; ➤ да ја воочи естетската улога и примената на предметите за секојдневната употреба; ➤ да ја осознае улогата на спотот, рекламата и дизајнот во маркетингот; 	<p>Дизајн</p> <p>Ликовни елементи во дизајнот</p> <p>Визуелни комуникации</p> <p>Естетско вреднување</p>	<p>Фотографија</p> <p>Спот</p> <p>Реклама</p> <p>Илустрација</p> <p>Корица</p> <p>Интернет</p> <p>Стрип</p> <p>Визуелен знак</p>	<p>Активности за:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ разгледување фотографии со различна содржина (ти анализира ученикот со претходно даден опис од страна на наставникот). ○ Разгледување и опишување и/или читање на реклами од страна на наставникот во пишани медиуми и откривање на информацијата која тие ја пренесуваат. ○ Правење нацрт за плакат и покана за патронен празник на училиштето од материјал со кој може да се манипулира тактилно (монистра, пластелин, глина и слично). ○ Изработување на украси, честитки, накит. ○ Вежби: преку постапки на лепење, врзување, составување и др. им ја менува првобитната функција на предметите.

<p>➤ да ги воочува елементите на рекламите (боите, буквите, знаците, симболите, пораката);</p> <p>➤ да ги воочува ликовните содржини, знаци и симболи во печатените средства (учебници, списанија, плакати и сл.).</p>			<p>○ Организирање продажба на ракотворбите изработени од учениците на организирани хеленинзи.</p> <p>○ Изработување идејно решение за корица на учебник.</p>
--	--	--	--

5. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Наставните содржини од предметот **ликовно образование** даваат можност за интегрирано целно и содржинско поврзување со наставните предмети: мајчин јазик, математика, англиски јазик, природа, музичко образование и физичко и здравствено образование. Исто така, се дава можност за внатрешно интегрирано планирање на сите теми во согласност на потребите на учениците и планираните активности. Кога станува збор за учениците со оштетен вид, тогаш треба да се истакне специфичноста при изведување на наставните содржини по предметот ликовно образование. Земајќи го предвид фактот дека тотално слепите ученици не можат да цртаат, наставникот треба цртањето да го замени со моделирање, обликување, со цртање на песок со помош на прстите и сл.

Преку предметот ликовно образование учениците со оштетен вид усвојуваат поими, затоа е неизбежно наставникот по вербален пат, тактилен или аудитивен пат на ученикот да му „приближи“, опише одреден предмет, состојба или ситуација и истата од претставно ниво да ја доведе на ниво на поим.

За успешно посигање на поставените целиод страна на учениците по предметот ликовно образование, наставникот треба постојано да врши компарација, да употребува специфични наставни средства и помагала. Наставникот треба претходно да го подготви, обезбеди сè што е неопходно за наставниот час за да може учникот по тактилен пат го почувствува, а потоа и правилно да го направи. Наставата треба колку што е можно повеќе да се реализира во природа, со цел учениците по пат на сите сетила, а делумно и/или со исклучок на видот да ја почувствуваат природата.

На почетокот е наведено виталното значење на корелирање на овој наставен предмет со останатите. Исто така, заради специфичните форми и методи во работата со учениците со оштетен вид, неизбежно е да се истакне и неопходната

потреба од примена на психомоторната реседукација при изведување на активностите по предметот ликовно образование, со посебен акцент на поттикнување и развој на фината моторика. При изведувањето на планираните активности наставникот треба да го мотивира ученикот/ученичката, да ја поттикнува и развива неговата/нејзината фантазија, да го збогатува речникот со нови поими, да го развива и поттикнува чувството за естетика кај ученикот/ученичката, да организира изложби и др.

Годишен фонд на часови:

ТЕМИ	Број на часови
1. Цртање и/или моделирање	18 часа
2. Сликање и/или моделирање	30 часа
3. Обликување во просторот, моделирање и градење	10 часа
4. Графика	6 часа
5. Дизајн и визуелни комуникации	8 часа
Вкупно:	72 часа

* Забелешка: Бројот на часовите е даден ориентационо.

➤ **Наставни средства:**

- разни извори на учење од непосредната околина (предмети во природата и околината);
- дидактички средства и материјали;
- визуелни средства (предмети од непосредната околина, репродукции, детски творби, апликации и сл.);
- слајдови, сликвници, списанија и сл.;
- аудио-визуелни средства (ТВ, ДВД-плеер, видеоплеер, дигитален фотоапарат, дигитална камера, компјутер и други средства зависно од предметот).
- Интернет, образовни софтвери со звучни програми;
- печка за глина;
- Swell touch;
- вакуум преса.

6. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за ликовно творење, колективната соработка и сл. (формативно оценување).

Оваа компонента е составен дел на планирањето на наставникот за наставата и учењето.

Описно оценување:

- опсервација на ученикот;
- разговор како начин на изразување;
- вербално опишување на солствениот цртеж;
- степен на совладување на ликовните техники;
- индивидуални креативни способности;
- учество и изведба на ликовна творба;
- воочување и препознавање на разни предмети од непосредната околина и применување во ликовното творештво;
- презентација на ликовните ученички творби;
- креативно изразување и творење во ликовните техники;
- препознавање на ликовни техники и материјали;
- активно учество во тимската работа и др.

ФОРМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ

Во текот на наставата се препорачува формативно следење кое ќе овозможи формирање на објективни описи како повратна информација за постигањата на учениците во определен временски период. Формативното следење на постигањата на учениците наставникот може да го реализира со користење на соодветни методи и постапки:

- разговори наставник/ученик;
 - усни презентации;
 - портфолио - собирање на показатели (детски кзработки, творби, искази и сл.) за секој ученик посебно;
 - портфолиото треба, во текот на целата година, да им е достапно на родителите за да можат да придонесат во квалитетната реализација на наставата.
 - Портфолиото на ученикот со прочистени и селектирани податоци продолжува во наредното, повисоко одделение.
- Добриите резултати од следењето на постигањата на учениците овозможуваат креирање на планирани усни и пишани повратни информации кои во форма на креирани описи се наменети за учениците, за родителите и за самите наставници.

- На крајот на секое тримесечје, врз основа на сознанијата од формативното оценување, се реализира микросумативно оценување од чишто резултати се оформуваат тримесечните описни вреднувања за постигањата на учениците.

СУМАТИВНО ОЦЕНУВАЊЕ Врз основа на целокупните податоци добиени од следењето, проверката на постигањата на учениците во текот на реализацијата на наставната програма наставникот ја констатира (опишува) развојната состојба на секој ученик поединечно, во рамките на секое програмско подрачје. Од формираните сумативните описни оценки формулирани за секој ученик посебно раководејќи се од поставените нивоа на постигања во тек на определени временски периоди наставникот на крајот на учебната година внесува соодветни нумерички оценки.

7. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Програма во однос на просторните услови за реализација се темели на Нормативот за простор за I, II III и IV одделение и на наставните средства за IV одделение донесен од страна на министерот за образование и наука.

8. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

Настава по ликовно образование за четврто одделение може да ја реализира лице кое завршило:

- Филозофски факултет-Институт за дефектологија, дипломиран дефектолог;
- дефектолошки факултет согласно Законот за основно образование.

Изготвил: работна група,

координатор Марија Симонова, советник во Бирото за развој на образованието-Скопје

Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на Сектор во Бирото за развој на образованието-Скопје

9. ПОТПИС И ДАТУМ НА ДОНЕСУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма по ликовно образование за четврто одделение на деветгодишното основно образование за учениците со оштетен вид, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Бр. 11-4482/37

на ден

13.08

Скопје

2014 год.

Министер,

M. Kraljev

Мерјанче Кралев

